

Бутенко Д.С.

Харківський національний економічний університет імені Семена

Кузнеця, м. Харків

Вибір системи оподаткування фізичних осіб-підприємців на етапі створення бізнесу

butenko.hneu@gmail.com

Постановка проблеми. Сталий розвиток держави безумовно залежить від можливостей підприємницьких структур реалізовувати свою головну мету – отримання прибутку. Для досягнення зазначеної мети необхідно створювати певні умови, що сприяють легкості започаткування та веденню бізнесу. Однією з таких умов повинна бути сучасна, прозора та зрозуміла система оподаткування, яка здатна забезпечити ефективні відносини між державою та суб'єктами підприємницької діяльності. Саме тому в Україні податкова система постійно удосконалюється та змінюється в залежності від наявної ситуації, але це обумовлює необхідність постійного висвітлювання оновленої інформації з боку науковців та практиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі вибору системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів підприємництва в Україні присвячено багато наукових та науково-публіцистичних праць вітчизняних вчених та практиків. Так, Слатвінська М. О. у своїй монографії [1] розглядає теоретичні засади існуючих систем оподаткування малого бізнесу та виокремлює чинники, що впливають на його розвиток. Проводить аналіз ефективності системи оподаткування малого бізнесу в Україні.

А, Іванов Ю. Б., Тищенко В. Ф., Найденко О. Є. у своїй праці [2] наводять класифікацію платників податків, розкривають сутність і види податків, зокрема, податки на доходи фізичних осіб тощо.

В свою чергу Ткачик Ф.П. та Кристофович А.В. у своїй роботі [3] наводять класифікацію суб'єктів підприємництва залежно від масштабів їх

діяльності та приводять результати проведеного порівняльного аналізу щодо загальної та спрощеної системи оподаткування суб'єктів підприємництва.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз останніх публікацій показав, що вітчизняна податкова система постійно трансформується під впливом об'єктивних економіко-правових та соціальних чинників. Науковці та практики намагаються висвітлювати основні проблеми, які виникають у період вдосконалення податкової системи та надають рекомендації підприємцям. Проте додаткової уваги потребують питання щодо визначення особливостей застосування існуючих систем оподаткування фізичних осіб-підприємців.

Метою дослідження є визначення особливостей застосування існуючих систем оподаткування фізичних осіб-підприємців та розробка рекомендацій щодо обґрунтування їх вибору на етапі створення бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливість ролі підприємництва у побудові ефективної системи господарювання не можливо переоцінити. Так, загально відомо, що підприємництво створює конкурентне середовище і виступає так званим каталізатором розвитку суспільства, слугує дійовим важелем для ефективних структурних змін у системі господарювання, сприяє активізації інноваційно-інвестиційних процесів та приросту висококваліфікованої праці в державі.[4; 5] Сьогодні питанням активізації підприємницької діяльності приділяють багато уваги. Особливий інтерес зосереджено на створенні умов для започаткування та ведення підприємницької діяльності.

В Україні суб'єктами підприємництва є фізичні та юридичні особи, зареєстровані в установленому законодавством порядку, яких можна класифікувати в розрізі певних ознак, які вже були розглянуті у попередніх дослідженнях [6]. Наприклад, згідно статті 55 Господарського кодексу [7] за розміром (масштабом) підприємницьку діяльність розділяють на:

Мікропідприємництво – це фізичні або юридичні особи, у яких кількість працівників не перевищує 10 осіб, а річний дохід від будь-якої діяльності не більше 2 мільйонам євро.

Мале підприємництво – це фізичні або юридичні особи у яких кількість працівників не перевищує 50 осіб, а річний дохід не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро.

Велике підприємництво це юридичні особи у яких середня кількість працівників перевищує 250 осіб та річний дохід перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро.

Інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва.

Отже, згідно з існуючою класифікацією суб'єкти підприємництва поділяються в залежності від двох критеріїв: від кількості працівників та максимального річного доходу.

Також слід зазначити, що у науковій літературі особливий інтерес викликають саме мікро-, малі та середні суб'єкти підприємництва. У підтвердження цього можна привести думку Слатвінської М.О., яка наголошує [1] «...Стан розвитку малого підприємництва має велике значення для привабливості країни, її зовнішніх та внутрішніх інвестицій, підтримки економічних відносин з іншими державами. Це засіб існування мільйонів громадян, а також вагомий стимул самовдосконалення, що є важливим соціальним аспектом...». Активізація малого підприємництва залежить від багатьох чинників: складності процедури реєстрації підприємства, податкової системи, економіко-політичного становища, державної підтримки тощо. Аналіз та постійний моніторинг у зазначених напрямках вказує на шляхи вирішення існуючих проблем у секторі малого підприємництва та на можливості підвищення ефективності господарської системи нашої держави.

Порівняльний аналіз статусу фізичних та юридичних осіб надав можливість встановити їх основні переваги і недоліки. Фізичні особи-підприємці (далі ФОП) мають такі безумовні переваги, як простота та

швидкість реєстрації, легкість ведення бухгалтерського обліку, можливість розподіляти прибутки на власний розсуд, повна свобода в процесі прийняття управлінських рішень та необов'язкова наявність офісу.

До недоліків можна віднести особисту відповідальність власним майном підприємця та обмежений доступ до інвестицій. Також однією з головних проблем ФОП є свідомий ризик втратити потенційних клієнтів, адже багато великих підприємств не бажають працювати з ними. Незважаючи на зазначену загрозу статистичні дані свідчать, що 80 % суб'єктів підприємництва обирають при реєстрації статус ФОП. [8] Процес реєстрації ФОП в загальному вигляді передбачає: підготовку та подачу документів для державної реєстрації ФОП, взяття суб'єкта підприємницької діяльності на облік платників податків, вибір системи оподаткування ФОП, реєстрація ФОП в органах Пенсійного фонду України.

Отже, підприємцю також потрібно визначитися з тим, яку групу ФОП як платників єдиного податку обрати. При цьому доцільно дотримуватися наступних рекомендацій, а саме визначитися з: видом господарської діяльності; розрахувати кількість необхідних найманих працівників; спрогнозувати річний дохід; оцінити можливості сплати єдиного податку та єдиного соціального внеску; умовами подачі декларації; варіантами зміни групи тощо.

ФОП I групи займаються виключно роздрібною торгівлею на торгівельних місцях та ринках, також можуть здійснювати господарську діяльність пов'язану з наданням побутових послуг населенню. Якщо розглянути дозволені види діяльності згідно з КВЕД то їх перелік дуже великий. Наприклад, роздрібна торгівля з лотків і на ринках, а саме: харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами; текстильними виробами, одягом і взуттям; надання допоміжних послуг у лісовому господарстві. Також виробництво: текстильних виробів; трикотажного полотна, готових текстильних виробів тощо; різноманітного одягу; ремонт і технічне обслуговування готових металевих виробів; технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів; діяльність у сфері фотографії; прокат побутових

виробів і предметів особистого вжитку та інші види прокату; діяльність із прибирання та прання; ремонт побутових виробів і предметів особистого вжитку та інші види ремонту; надання послуг перукарнями та салонами краси тощо.

Підприємці I групи не можуть мати найманих працівників, отже всю роботу вони повинні виконувати самостійно. Для них встановлено максимальний річний дохід – 167 розмірів мінімальної заробітної плати, що у 2022 році становило 1085500 грн. Повинні сплачувати ставку єдиного податку у межах до 10% розміру прожиткового мінімуму 248,10 грн. на місяць та єдиний соціальний внесок «за себе» для пенсійного стажу у розмірі 22% від мінімальної заробітної плати (з 01 жовтня 2022 року – 1474 грн.). Зобов'язані заповнювати декларацію з ЄП раз на рік, не пізніше 60 днів після закінчення року.

ФОП II групи можуть займатися широким переліком видів економічної діяльності згідно КВЕД, а саме: оптовою та роздрібною торгівлею, наданням послуг та сільським господарством, виробництвом, будівництвом тощо. Їм дозволено наймати в штат до 10 працівників. Максимально допустимий дохід за рік не може перевищувати 834 розміри мінімальної заробітної плати, що у 2022 році становило 5421000 грн. Повинні сплачувати ставку єдиного податку у межах до 20% розміру мінімальної заробітної плати – 1300 грн. на місяць та єдиний соціальний внесок «за себе» для пенсійного стажу у розмірі 22% від мінімальної заробітної плати. Зобов'язані заповнювати декларацію з ЄП раз на рік, не пізніше 60 днів після закінчення року.

ФОП III групи можуть вести будь-яку діяльність, окрім заборонених для підприємців на єдиному податку. немає обмежень щодо кількості співробітників. Максимально допустимий дохід за рік становить 1167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року, що у 2022 році становило 7585500 грн. Повинні сплачувати ставку єдиного податку у межах 3% доходу при сплаті ПДВ та 5% доходу у разі включення ПДВ до складу єдиного податку та єдиний соціальний внесок «за

себе» для пенсійного стажу у розмірі 22% від мінімальної заробітної плати. Зобов'язані заповнювати декларацію з ЄП раз на квартал, не пізніше 40 днів після закінчення кварталу.

Порівняння характеристик ФОП I-III групи на 1.10.2022 р. наведено в табл.1.

До IV групи відносять сільськогосподарських товаровиробників, зокрема ФОП, які провадять діяльність винятково в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до Закону України «Про фермерське господарство».

Так, ФОП IV групи можуть займатися рослинництвом, тваринництвом, рибництвом або змішаним сільським господарством. Але згідно до законодавства «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» внесені зміни до розділу XIV Податкового кодексу України «Спеціальні податкові режими», які набрали чинності з 01.01.2022. визначено, що не можуть бути платниками єдиного податку четвертої групи суб'єкти господарювання, діяльність яких згідно з КВЕД-2010 відноситься до класів розведення свійської птиці, в частині розведення та вирощування перепелів і страусів та виробництво м'яса свійської птиці. [7] Також в Податкового кодексу України зазначено, що господарську діяльність ФОП IV групи можуть здійснювати лише за місцем реєстрації, а на реалізацію продукції обмежень не має.

Передбачено, що платники єдиного податку четвертої групи не наймають працівників. А розмір площі сільськогосподарських угідь (земель водного фонду) у власності фермерського господарства, повинна бути не менше 2 га і не більше 20 га. Відомо, що підприємці цієї групи звільняються від земельного податку в межах встановленої Законом площі (20 га).

Згідно до пункту 293.9 статті 293 Податкового кодексу України для ФОП IV групи розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель, їх розташування та становить (у відсотках бази оподаткування). [7]

Порівняння характеристик фізичних осіб-підприємців I-III групи

Групи	I група	II група	III група
Основні види діяльності	Роздрібна торгівля на торговельних місцях та ринках. Надання побутових послуг населенню.	Оптова та роздрібна торгівля. Надання послуг. Сільським господарством, виробництвом, будівництвом тощо.	Вести будь-яку діяльність, окрім заборонених для підприємців на єдиному податку
Максимальна кількість найнятих працівників	Не можуть наймати працівників	До 10 осіб	Немає обмежень
Максимально допустимий дохід за рік	167 розмірів мінімальної заробітної плати	834 розміри мінімальної заробітної плати	1167 розмірів мінімальної заробітної плати
Максимально допустимий дохід за рік, грн.	1085500	5421000	7585500
Ставка ЄП	10% розміру прожиткового мінімуму	20% розміру мінімальної заробітної плати	– 3% доходу при сплаті ПДВ – 5% доходу у разі включення ПДВ
Періодичність сплати ЄП	Раз на місяць	Раз на місяць	Раз на квартал
Сумма ЄП, грн.	248,10	1300	Від доходу
Строк сплати ЄП	До 20-го числа поточного місяця	До 20-го числа поточного місяця	Протягом 10 днів після останнього дня подання декларації з ЄП
Періодичність подання декларації ЄП	Раз на рік	Раз на рік	Раз на рік
Строки подачі декларації ЄП	60 днів після закінчення року з 1 січня до 1 березня	60 днів після закінчення року з 1 січня до 1 березня	40 днів після закінчення кварталу
Чи передбачена податкова відпустка (так/ні)	Так	Так	Ні
На який строк передбачена податкова відпустка	1 місяць на рік	1 місяць на рік, якщо немає найманих працівників	–
Використання реєстратора розрахункових операцій	не використовує	використовує	використовує

Для ріллі, сіножатеї і пасовищ (крім ріллі, сіножатеї і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту) – 0,95; для ріллі, сіножатеї і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях – 0,57; для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях) – 0,57; для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях – 0,19; для земель водного фонду – 2,43; для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту – 6,33. [6]

ФОП ІV групи сплачують ЕП раз на квартал за наступною з урахування сезонності роботи [6]: І кв. – 10%; ІІ кв. – 10%; ІІІ кв. – 50%; ІV кв. – 30%.

Повинні самостійно обчислювати суму податку станом на 1 січня. Протягом 30 календарних днів після закінчення кварталу. Таким чином, для ФОП ІV групи об'єктом оподаткування виступають земельні площі, а базою оподаткування є нормативна грошова оцінка землі з урахуванням коефіцієнта індексації передбаченого чинним законодавством. Зобов'язані заповнювати декларацію з ЄП раз на рік, не пізніше 20 лютого.

Висновок. На етапі започаткування власної справи підприємець стикається зі складним вибором реєстрації свого бізнесу. Так, для початку доцільно надати перевагу статусу ФОП, потім необхідно обрати групу ФОП враховуючи специфіку майбутнього бізнесу, а саме: вид діяльності, прогнозований дохід, необхідність залучати найманих працівників, суми податків тощо.

Перспективи подальших досліджень. Висвітлені результати дослідження потребують подальшої роботи. Так, доцільно розробити рекомендації щодо спрощення системи реєстрації суб'єктів підприємництва. Розглянути дискусійне питання обговорення Закону «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій» та особливості зміни груп єдиного податку.

Перелік використаних джерел інформації

1. Слатвінська М. О. Альтернативні системи оподаткування малого бізнесу: стан, проблеми, перспективи: монографія / М. О. Слатвінська. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 252 с.
2. Податкова система : навчальний посібник / Ю. Б. Іванов, В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко та ін. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 408 с.
3. Ткачик Ф.П. Порівняльний аналіз загальної та спрощеної системи оподаткування в Україні / Ф.П. Ткачик, А.В. Кристофович // Економіка та митно-правові відносини. – 2017. – №2. – С.22-31
4. Колот В.М. Підприємництво: Навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. / В.М. Колот, О.В. Щербина – К. : КНЕУ, 2003. – 160 с.
5. Колот В.М. Підприємництво: Навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. / В.М. Колот, О.В. Щербина – К. : КНЕУ, 2003. – 160 с. ; Покропивний С.Ф. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність : навч. посіб. / С.Ф. Покропивний, В.М. Колот К. : КНТЕУ, –2018. 352 с.
6. Бутенко Д. С. Пошук шляхів розвитку підприємницької діяльності в Україні / Д. С. Бутенко // Міжнародні економічні та суспільні відносини: стан, проблеми, перспективи розвитку : монографія / за ред. Л. М. Савчук, М. В. Корнеєва. – Дніпро : Пороги, 2021. – С. 69-110.
7. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

REFERENCE

1. Slatvinsjka, M. O. (2012). Aljternatyvni systemy opodatkuwannja malogho biznesu: stan, problemy, perspektyvy: monoghrafija. ONEU, Odesa, 252.
2. Ivanov, J. B., Tyshhenko, V. F., Najdenko, O. J. (2018). Podatkova systema: navchaljnyj posibnyk (p. 408). Kharkiv : KhNEU im. S. Kuznecja.
3. Tkachyk, F.P. (2017). Porivnjajl'nyj analiz zaghajl'noji ta sproshhenoji systemy opodatkuwannja v Ukrajinі. *Ekonomika ta mytno-pravovi vidnosyny*, 2, 22-3.

4. Kolot, V.M. & Shherbyna, O.V. (2003). Pidpryjemnyctvo: Navch.-metod. posib. dlja samost. vyvch. dysc. (p. 160). Kyiv : KNEU.

5. Pokropyvnyj, S.F & Kolot, V.M. (2018). Pidpryjemnyctvo: strateghija, orghanizacija, efektyvnistj (p. 352). Kyiv : KNTEU.

6. Butenko, D. S. (2021). Poshuk shljakhiv rozvytku pidpryjemnyckoji dijalnosti v Ukraini. Mizhnarodni ekonomichni ta suspiljni vidnosyny: stan, problemy, perspektyvy rozvytku : monografija (pp. 69-110). Dnipro : Poroghy.

7. Oficijnyj sajt Verkhovnoji Rady Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

8. Oficijnyj sajt Derzhavnogho komitetu statystyky Ukrainy. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 334.012.32:336.201

Choice of a system of taxation for individual entrepreneurs at the stage of business creation

Butenko D.S.

Abstract. The article is devoted to the justification of the role of the development of entrepreneurial activity in increasing the efficiency of the economic system of the state. The main issues related to the registration of enterprises were considered. Factors influencing the development of entrepreneurship in Ukraine are singled out. A comparative analysis of the status of an individual and a legal entity was made. The advantages and disadvantages of individual entrepreneurs are listed. Recommendations for choosing a single tax group are provided. A comparative analysis of natural persons-entrepreneurs of groups I-III was carried out. Features of registration and taxation system for agricultural producers are considered.

Keywords: business entity, micro-business, small business, single tax, taxation system, new business, registration, individual entrepreneur.